

Charlottenlund i Strinda, 4. september 1939

Major O. F i v e

104628

Hr. Major Quisling.

Hermed sender jeg et foredrag som jeg holdt i Trondhejms Militærforening ivår om Tsjekkoslovakias militærpolitikk. Det kunne kanskje passe som stoff til "Stornordisk Samband".

Jeg sendte det til "Norsk Militært Tidsskrift", men redaktøren fant at han ikke kunne ta det inn, for det var ikke fritt for politisk tendens. Så sendte jeg det til "Samtiden", men der hadde redaktøren så følt mye stoff før, at han ikke kunne ta det inn på aldri så lange - om han i det hele kunne få plass til det.

Foredraget har sin adresse først og fremst til offiserene, dernæst til almindelige godfjottede borgerlige publikummer. Når jeg ikke får servert det for disse folka, så vil jeg prøve i N.S.-leiren, skjønt den har ikke i den grad behov for det. De er så noenlunde orientert før. Men jeg har hatt så mye arbeid med foredraget, at jeg synes det bør komme litt lenger enn til en krets på noen og tyve mann. -

Kann De ikke bruke manuskriptet, så ber jeg om å få det tilbake. -

Heil og sæl.

Deres

for Tsjekkoslovakia å skaffe en motvekt mot Tysklands voksende makt. Den kollektive sikkerheten gjennom Folkeforbundet supplert med ^{de} forskjellige særavtalene fra før var ikke nok lenger, men i september 1934 blev svakheten utlignet - og mer enn det - ved at Sovjetunionen blev tatt opp i Folkeforbundet. Det var Tsjekkoslovakias utenriksminister Dr. Benes, som hadde vært hovedmannen for det. (Lord Rothermere hadde kalt ham for "den lille mannen med den store lomme, som reiser rundt i Europa og besørger Frankrikes forretninger". Nu gikk han over til å besørge Sovjets). Benes hadde også all mulig grunn til å legge sig i selen for ~~sikkerheten~~ styrke den kollektive sikkerheten, for det var tydeligvis hans verk at nasjonalsosialistiske oppløst og det sudettske partiet blev forbudt i Tsjekkoslovakia høsten 1933- det var det sterkeste politiske partiet i landet. Foruten at det var en utfordring til den ~~sterkeste~~ ^{største} minoriteten i landet, var det også en utfordring til den tyske rasen. En slik handling måtte underbygges med en allianse med Tysklands sterkeste og mest uforsonlige ~~enke~~ ^{komme istand} fiende. Og denne alliansen blev i mai 1935 ~~styrket~~ ved en overenskomst ~~med Sovjetunionen~~ med Sovjetunionen om gjensidig militær støtte hvis et av landene blev gjenstand for ~~et~~ uprovosert angrep fra en europeisk stat - dog under forbehold av at også Frankrike grep inn. En lignende avtale mellem Frankrike og Sovjetunionen var inngått uka i forveien. Fra nu av var Tsjekkoslovakia et redskap for Sovjets europeiske utenrikspolitikk - rettet mot Tyskland.

Det ser ut som Dr. Benes ikke har følt sig noe videre sikker på at avtalen vilde bli så godt mottatt i parlamentet, for ~~han~~ han lot ikke parlamentet få kjennskap til den før (etter at presidenten hadde ratifisert den, den stod å lese i avisene, og der stod bare de politiske

delene av overenskomsten; de militære fik tsjekkosllovakene² først kjennskap til da de leste dem i russiske aviser.

For å gjøre alliansen med Sovjet kjent og populær begynte nu avisene å publisere en hel del om det militære samarbeidet ~~med~~ med Sovjet. Folket fikk stadig innprentet om "den veldige søvjetrussiske hæren og dens kamp~~styrke~~kraft". Denne propagandaen ~~ixxxxxxxxx~~ gikk også i sovjetbladene, bl. a. kann ~~de~~ militære sovjetbladet "Na Strasje" nevne op følgende "nye flyhavner hos den tsjekkiske forbundsfellen! Mukacevo (Munkacs), Uzhorod (Ungvar), Kosice (Kaschau), Bratislava (Pressburg), Ostrava (Mährisch Ostrau), Olomouch (Olmütz), Brno (Brünn), Jihlava (Iglau), Pardubice (Pardubitz), Liberec (Reichenberg), Praha, Budejovice (Budweis), Plzen, Karlovy-Vary (Karlsbad), Cheb (Eger). - Fra tsjekkosllovakisk side blev det offentliggjort en uttalelse av en sovjetflyver: "Våre 4-motørs bombefly TB3 - med motorer konstruert av vår ingeniør Mikulin - flyr gjennemsnittlig 200 km i timen og når en stighøide på 6 - 7000 m. De har mitraljøser og bærer brennstoff for 2000 km. Forbruket av brennstoff er 150 kg pr. motor i timen, altså 600 kg for 4 motorer, 6 tonn for 10 flytimer. - Strekningen Minsk - Berlin er 950 km. Den strekningen kann TB3 klare med 1 tonn sprengstoff - forutsatt at tyskerne og polakkerne lar oss få ha Minsk som operasjonsbasis. Men på flukten fra Minsk til Berlin - nesten 1000 km - løper våre ~~flyxxxxxx~~ fly risiko for å bli nådd av fly som kann gå mer enn 300 km i timen. Dessuten må de gå i maksimumhøide for å unngå luftvernsskyts, og det gjør bombingene mindre virksom. - For oss er det altså det idelle² å få flystøttepunkter foran og bak Praha. Derfra kann vi forkorte flyvetiden til det halve; vi trenger bare halparten så mye brehh-

stoff, og derved blir det mulig for oss å føre med 3 tonn sprengstoff."

Denne åpenheten i avisene på begge sider vakte opsikt og "Paris Soir" karakteriserte ^{forholdet} ganske treffende ved å kalle Tsjekkoslovakia for "Sovjets fly-moderskip" - et navn som selvfølgelig tyskerne tok opp med glede. Men skriveriene ga også anledning til forespørsler fra enkelte stormakter. Regjeringen forbød derfor fra 1936 avisskriving om ting som angikk det militære ~~sa~~ samarbeidet med Sovjetunionen, og ikke bare det - regjeringen begynte også å dementere forskjellige ting som pressen i lengere ^{tid} hadde plapret ut med i stimuleringsøiemed. Og det kunne nokk være grunn til det, for det er ikke bare småtterier bladene har fortalt om. Således har f. eks. Prahabladet "Narodni Listy" ^{meddelt} at det noen få måneder etter at pakten var sluttet opererte ^{der} over tsjekkosllovakisk område 30 sovjetrussiske speiderfly, 3 sveit bombefly - hver på 3 fly, en særskilt gruppe tunge kampfly og 324 jagerfly.

I tilslutting til propagandaen i bladene ble det også drevet en ganske storstilet reklame med demonstrasjonstog hvor det bære båret plakater med påskrift "Den røde hæren - våre fienders skrekk" ^{o. l.} og på husveggene var det ~~skrekk~~ hengt opp store kart som viste hvorledes Tsjekkoslovakia lå mellom Sovjet og Frankrike. Påskrift f. eks. "Vi er ikke allene. Vi er ikke redde".

~~Det militære samarbeidet med Sovjetunionen~~

Etter ~~artikkel~~ § 1 i pakten av 1935 skulde Tsjekkoslovakia og Sovjet rådføre sig med hverandre når en av de høie kontraherende partene var gjenstand for trusel eller ~~fare~~ ^(trusler og) fare for overfall. Det later til at ~~frykten~~ ^{frykten} for overfall har gjort sig gjeldende meget tidlig og har hatt et kronisk forløp: Allerede i mai 1935 - før traktaten var underskrevet - reiste den tsjekkiske flyverchef ~~general~~ ^{general} Fajfr til Moskva og konfererte med sovjet-flyverchefen. I august samme år reiste chefen for krigsskolen i Leningrad, general Scaposchnikoff, til Praha og konfererte; i september reiste den tsjekkiske generalstabschefen, general Krejci, til Moskva, og året etter var det også 3 lignende konferanser mellom de høiere militære cheferne fra begge land. Dette er offisielle besøk som er omtalt av pressebyråene; ellers gir den tsjekkosllovakiske pressen lite opplysninger fra 1936. Gjennem andre kilder får en imidlertid endel ~~ny~~ ^{"Illustrationy"} å vite. "Kuryer Codzienny" skriver f. eks. 25/6 36: "I Tsjekkoslovakia arbeider de feberaktig med opprusting og festningsbygging, især ved grensen mot Tyskland. Ammunisjonsfabrikkene arbeider dag og natt i 3 skift". Så følger det en detaljert redegjøring om ~~ny~~ ^{angitte} angitte sovjetoffiserer som inspiserer avdelinger eller ~~gjør~~ ^{gjør} tjeneste som instruktører - og da i tsjekkiske uniformer. Det er ikke noe lite tall det dreier sig om. Den ~~23~~ 3. januar kom det f. eks. 24 sovjetoffiserer til Praha, i mai kom det 48 til Ostrava (Mährisch Ostrau) og Banska Bystrica (Neusohl) - for bare å ~~nevne~~ ^{et par} av tilfellene.

Forøvrig er det en kjent sak at det var sovjetrussiske offiserer med i de kommissjonene som reiste rundt og rekognoserte flyveplasser og festninger. Flyveplassene blev bygget under tilsyn av sovjetoffiserer, og delvis ved hjelp av russ-

iske arbeidere og ingeniører. På den andre siden er det kjent bare ett tilfelle hvor en tsjekkoslavisk offiser gjorde tjeneste i Sovjet: Den 1. november 1935 blev oberst Dostal satt til tjeneste ved et russisk kavaleriregiment.

Hvorledes de russiske militærflyene kom til tsjekkoslavisk område ~~kan ikke finnes i de gamle aviser og tidsskrifter~~ forteller ikke bladene noe om, men begge landene var interessert i å finne og prøvekjøre en rute som kunne brukes i krigstid, og den "sivile" luftruten som blev åpnet 1. mai 1936 fra Praha over Uzhorod ^(Ungvar)-Kieff til Moskva, hadde øiensynlig bare oppgave som treningsløipe for militærflyvere. Det var iallfall ikke mange private trafikanter som brukte den. Ruten gikk over romansk område *mellom Tsjekkoslovakia og Russland.*

Etter avtalen med Sovjetunionen begynte Tsjekkoslovakia et storstilet byggearbeid i Karpatukraine. Det ble bygget sykehus, vannledninger, skoler, turiststasjoner, jernbanelinjer, stasjoner, veier - og først og fremst jernbaner. Det var påfallende at slike arbeider ble satt igang i slikt tempo nu, mens det i de foregående 16 årene ikke hadde vært gjort noe å snakke om i denne delen av landet. Særlig påfallende var det når enkelte skolebygninger ble så reint uforholdsmessig store i forhold til det barnetallet som var å opdrive i distriktet. Myndighetene motiverte byggearbeidene som "kulturforpliktelser", men det er en rimeligere forklaring regjeringsbladet "Ceske Slovo" gir i omtalen av ei ny bru over Tisa (Teiss) ved Veljatiny (syd for Chust): Bladet skriver at brua betyr en "bedre forbindelse med forbundsfellen" (sommeren 1936).

Hvis en setter alle disse byggearbeidene i forbindelse med hensynet til forbundsfellen, så har en rimelig forklaring på at de først blev aktuelle da militæravtalen med Sovjet var kommet istand - og ~~at~~ det da blev slikt hastverk med dem.

Jernbanenettet i Karpatukraina fikk bedre tilslutting til det slovakiske, og det ble ~~bygget~~ ^{forsterket} til grensen i øst. Men der stengte Polen og Romania for direkte tilslutting til forbundsfellens jernbenene. Det tsjekkosllovakiske diplomatiet strevte derfor i 1936 hardt for å få en korridor gjennom polsk og romansk område til Sovjetunionen. Forhandlingene med Romania var nær ved å føre til resultat da den romanske utenriksministeren Titulescu måtte tre tilbake. Den tsjekkiske sendemannen i Bukaresti Jan Seba har behandlet dette utførelig i boka "Sovjetrusland og Den lille ententen i verdenspolitikken".

Slovakia blev også forberedt på sin fremtidige oppgave som basis for sovjetarmeen, men her hadde forberedelsene mere form av en industrialisering. Fra våren 1935 til våren 36 vokste det opp over 100 nye industribedrifter ved øvre og midtre løp av elvene Vah (Waag), Nitra (Neutra), Hron (Gran) og Ipel (Eipel). Det var en god strategisk beliggenhet, skjernet mot Polen ved fjell og mot Ungarn ved sterke festningsanlegg. Disse bedriftene var imidlertid ikke nye, ^{allsest} de var for det meste flyttet fra Bøhmen, Mähren og Schlesia. Av arbeiderne var det dog bare tsjekkerne - ~~de~~ eneste pålitelige som fulgte med; slovakiske arbeidere fra distriktet fikk bare i liten utstrekning arbeid ved fabrikkene. At disse flyttingene var gjort av strategiske grunner ~~så~~ betonte general

Weinerek ~~på forarbeidning~~ i forbindelse med at oljeraffineriet i Šumperk (Mährisch Schönberg) ble stengt. De nye bedriftene i Slovakia var våpenfabrikker, elektrotekniske, kjemiske, farmasøitiske og metallurgiske fabrikker, dessuten bedrifter i tekstil- og næringsmiddelindustrien. Alt høvet godt i et land som skulde være strategisk basis.

Slovakia hadde før vært overveiende landbruksland. Nu ble industrien det vesentligste. Det ga sig bl. a. uttrykk i tollene: Allerede i 1935 steg tollinntektene i Slovakia med 29 %, og året etter steg de til det dobbelte beløpet. Samtidig gikk tollinntektene tilbake i de andre delene av riket.

~~Jernbanobyggingen var en meget viktig del av den nye virksomheten i Slovakia også. Bare i året 1935 ble det gitt ut mere på den kontoen for Slovakia og Rutenia (Karpaturkaina) enn i alle de 17 foregående årene tilsammen.- Det gikk op i 4 milliarder tsjekkiske kroner - svarer omtrent til 440 millioner norske kroner. Av de viktigste jernbanearbeidene skal jeg nevne:~~

1. Banen over Vlarapasset ble forsterket, og utbyggingen ble fortsatt østover.- ~~skæringslinjen i landsk~~
Ved åpningsfesten priste jernbaneminister Bechyně banens strategiske verdi. ~~Rikk~~
  2. Banen Zlate Moravec (Gold Morawitz) - Zbehy (Uzbek) gir en forbindelse mellom Hron- og Vah-dalene, om hovedlinjen lenger syd skulle bli avbrutt. ~~Det er øiensynlig gamle banestubber som her er blitt skjott sammen.~~
- 8.

Jernbanebyggingen var en meget viktig del av den nye virksomheten i Slovakia også. Bare i 1935 ble det gitt ut mere på den kontoen for Slovakia og Rutenia (Karpatukraina) enn i alle de 17 foregående årene tilsammen. Det gikk opp i 4 milliarder tsjekkiske kroner - svarer omtrent til 440 millioner norske kroner. Det er vanskelig å finne noen sikre opplysninger om disse jernbanearbeidene, så den ^{over jernbanearbeider i Tsjekkoslovakia,} oversikten jeg gir her, er kanskje noe ufullstendig:

1. Banen ~~XXXX~~ Brno (Brünn) - Vlarapasset - til Vah-dalen ble forsterket til dobbeltspor. Jernbaneminister Bechyně priste banens strategiske verdi ved åpningsfesten.
2. En ny dobbeltsporet bane ble bygget fra Hranice (Mährisch Weisskirchen) over Lizapasset. Den munner ut i banen nr. 1 like vest for Vlarapasset. Den kalles "Stefanikbanen" etter Tsjekkoslovas firste krigsminister, og allerede deri ligger det et fingerpek om at banen først og fremst er bygget av militære hensyn. Dens oppgave ^{NM} er å erstatte banestrekningen Ostrava (Mährisch Ostrau) - Zilina (Sillein) om den ^{ble} ~~ble~~ avbrutt.
3. Linjen Brno (Brünn) - Breclay (Lundenburg) ble forsterket til dobbeltspor.
4. Linjen Caslav (Tschaslau) - Nemtsky Brod (Deutsch Brod) - Zdar (Saar) - Tsnov (Tischnowitz) - Brno ble forsterket til dobbeltspor.

5. I øvre Hrondal (Grandal) ble det bygget en linje Bystrica (Neusohl) - Cerbena Skala - Dobsina.

Fra Margecany ble det bygget en linje vestover til Mnisek.

Det har tydeligvis vært meningen at disse to linjene skal møte hverandre så transportene kann foregå midt inne i landet ~~godt~~ på god avstand både fra den polske og den ungar-ske grensen, men det står ennå igjen omkring 30 km i fjell-lende.

6. Banestrekningen Kosice (Kaschau) - Zilina (Sillein) - 250 km - ble forsterket til dobbeltspor.

~~Ved disse anleggene fikk landet et godt trafikksamband mellom Mähren og Slovakia og dessuten i selve Slovakia.~~

I tillegg til jernbanene ble det også bygget en hoved-vei mellom Mähren og Slovakia over Vlarapasset.

Ved disse anleggene fikk landet et godt trafikksam-band mellom Mähren og Slovakia og dessuten i selve Slovakia.

~~3. Banestrekningen Kosice (Kaschau) - Zilina (Sillein) - 250~~

km - ble bygd om fra enkelt til dobbelt spor. Forøvrig fikk den endel sidelinjer i den østlige delen.

Riket ~~har~~ fikk nu en stambane som gikk ubrutt i det indre av landet fra Plzen (Pilsen) til Rutenia (Karpaturraina). Det svakeste punktet hadde før vært i østre del av Mähren, hvor hovedlinjene ~~der~~ hadde gått ganske nær grensen mot Polen i nord og nær grensen mot Ungarn i sør. Nu når banen over Vlarapasset ~~var blitt utbygd, var sambandet med Slovakia godt sikret.~~

Før militæravtalen med Sovjetunionen var tsjekkernes vurdering av øst-Slovakia og Rutenia (Karpaturraina) den, at i tilfelle av krig var det ikke mulig å holde disse landsdelene; derfor var det riktigst å rømme dem. Men etter sovjetpakten var ~~det~~ ^{blitt} omsnudd, og det ~~gikk~~ ga president Masaryk uttrykk for i en tale den 18. september 1936: "Hvilken verdi ville Den lille ententen ha for oss hvis vi ikke hadde Slovakia? Og ~~hvis~~ hvis vi ikke hadde Slovakia og Rutenia - hvorledes vilde det da stå til med vår forbindelse med Sovjetunionen?"

I den vestlige delen av riket - i Bøhmen og Mähren - var vei- og jernbanenettet så godt at det var ikke nødvendig å gjøre meget ekstraordinært der. Til gjengjeld ble det bygd festninger - i 3 linjer:

1. En linje langs grensen mellom Mähren og Slovakia - over de små Karpatene og de Hvite Karpatene fra Teschenområdet til Bratislava.

2. En linje ^{all} begynte nær nordfløien av den forrige linjen i

Vest Besikdene, går nær grensen mot Polen og dekker det østschlesiske industri viktige området med Vitkovic (Witkowitz) og Ostrava

(Ostrau), bøier av ved Oderberg mot vest til Adlergebirge, bøier så mot sydvest langs den Bøhmisk-Mähriske høideryggen til Jihlava (Iglau).

3. En tredje linje begynner ved Pardubice , går mot nordvest til Turnov (Turnau), bøier av i rette vinkel mot sydvest, dekker industriområdene Melnik og Kladno, og ender ved Skoda-centralen Plzen. -

Det er en tydelig strategisk plan i disse arbeidene: I Rutenia og Slovakia blir forholdene lagt til rette så den russiske hjelpehæren skulle finne gode innkvarterings- og transportbetingelser.

I festningslinjen mellom Mähren og Slovakia skulle den få en sikker opmarsj ^{sone} ~~linje~~ og basis for fremstøt mot nordvest. Imens skulle den tsjekkiske hæren holde ~~vig~~ ^{vestre} de to ~~andre~~ festningslinjene.

De manøvrene som har vært holdt i Tsjekkoslovakia siden 1935, peker også på en slik plan. De har øiensynlig gått ut ~~på~~ på å prøve hvorledes landet var skikket for hjelpehæren fra øst. Manøvrene har vært holdt:

- 1) I Rutenia
- 2) i Vest-Slovakia
- 3) øst og vest for den Bøhmisk-Mähriske høideryggen.

Og hver gang har temaet vært det samme: Fremstøt vestover av en hær som kommer østefra. Selvfølgelig har russiske offiserer vært med og delvis virket med.

Militærpolitikken hadde imidlertid også en front innover. I hæren var det foruten tsjekker også slovakker, rutener, ungarer og tyskere ^{og noen polakker}. Det var en viktig oppgave å få disse uensartede elementene ensrettet så alle soldater ville slåss for riket. Et ledd i arbeidet for det er bl. a. en bok av generalstabsoberst Moravec "Krigen i Abessinia og krigsmulighetene i Mellemeuropa". Han skriver bl. a.:

"Det moralske potential i en krigførende stat er ^{et} produkt~~et~~ av den ide staten kjemper for, og av føernes dyktighet. Foran en seirrik krig må det gå en idemessig enhet hos størst mulig del av innbyggerne i landet. - - - I stater med flere nasjonaliteter kann ideen bare være av den slags som ^{ster} ~~er~~ over ~~over~~ ~~over~~ ~~over~~ den nasjonale tanken. Den sterkeste moralen gir sig av fremskrittet. Men fremskrittet hører hjemme i stater med demokratisk og bolsjevikisk forfatning, altså i stater under fransk og sovjetrussisk føring. Den svakere moral er i de statene som har fascistisk - diktatorisk føring: Tyskland ~~og~~ Italia, Japan. Tsjekkoslovakia har stilt sig i den fremadskridende blokken, det er en blokk av de mette statene - som vil beskytte verden mot de landhungrige, urolige, krigselskende folkene".

Han tar nu frem til vurdering en krig mellom koalisjonen og Tyskland - og skriver videre: " - - Tsjekkoslovakia er den festningen som er skutt frem i forterrenget, og derved tjener som sambindingsledd mellom Frankrike og Sovjetrusland. . . Vi kommer sikkert til å vinne. Men om vi ^{selv} ~~selv~~ tidligere eller senere, med større eller mindre tap - det avhenger av hvor forberedt vi er."

Videre opplyser han at en liten stat i en blokk selvsagt må overlate den militære ledelsen til den mektigste i blokken.

Hånd i hånd med propagandaen for militærpakten med Sovjetunionen gikk det også en stor propaganda for kommunismen, og den ~~den~~ økonomiske opblomstringen som fulgte med de store byggarbeidene i Rutenia og Slovakia, blev brukt som et håndgripelig bevis på ~~den økonomiske opblomstringen som fulgte med de store byggarbeidene i Rutenia og Slovakia~~ at samarbeidet med den kommunistiske sovjetstaten førte til velsignelse for ~~landet~~ ^{landet}. Denne propagandaen ble drevet både i hæren og blant civilfolket.

Samtidig med at Tsjekkoslovakia hadde sin hovedstøtte i Sovjetunionen, måtte det også dyrke sine gamle forbindelser med vestmaktene, og et ledd i ~~den~~ arbeidet for å holde deres interesse våken for tsjekkernes sak var en annen bok av oberst Moravec "Tsjekkoslovakias strategiske verdi for vestmaktene"; den kom ut på fransk og engelsk. Der skriver han: "Hvis det en dag lykkes Tyskland å få herredømmet over aksene Hamburg - Persiske bukt, så har det også herredømmet over de rike petroleumsforrådene i Romania og Mosul. De folkene som allerede før krigen ble rammet av ~~den~~ de tyske hegemoniplanene, har nu sluttet sig sammen i organisasjoner. Hvis Tsjekkoslovakia skulle forsvinne, så ville ikke resultatet bare bli det at Frankrike i samme øieblikk ville miste sin posisjon i Mellemeuropa, men følgene ville ikke bli mindre for Storbritannia. Et nederlag for Tsjekkoslovakia ville åpne Romanias og Mosuls ojeleforråd for militære aksjoner mot Sueskanalen - ja helt mot India. Etter den moderne strategis

erfaringer byr det sig som en nødvendighet å forsvare India ved skråningene av Sudetene og Karpaterne, d.v.s ved nordgrensen av Tsjekkoslovakia".

Denne siden av saken - Storbritannias militærpolitiske interesser i Tsjekkoslovakia - er vurdert fra et annet synspunkt av en amerikansk forfatter L. Dennis, fhv. diplomat, senere bankier. Han forteller at han nylig har reist gjennom Sovjetunionen, gjennom Tsjekkoslovakia og gjennom Vesteuropa. Han skriver: "Jeg hadde da anledning til å beskjefte mig med 2 spørsmål:

~~XXXX~~ Er det mange amerikanere og engelskmenn som vet hvor langt Sovjetunionens grense når i retning mot Vesteuropa? Faktisk går linjen langs vestgrensen for Tsjekkoslovakia. Den når så langt som 150 miles fra Berlin (240 km) en meridian nærmere London enn den nærmeste sovjetgrensen i østenfor. Og hvor mange amerikanere og engelskmenn er klar over at Sovjet har den største hæren og den største ~~flåten~~ luftstyrken på kontinentet, og at Kreml setter den ytterste kraft inn på å styrke dette krigsmaskineriet ?

Da jeg kom til Praha og uten resultat prøvte å få et værelse på et av de største hotellene der, spurte jeg portieren hvad det kom av at det var så overfylt. Han svarte uten betenkning at hotellet var sterkt optatt av ~~sovjet~~ ^{sovjetiske} generaler og stabsoffiserer.

Det er av interesse å legge merke til at den amerikanske militærattasjeen ikke ble innbudt til de store tsjekkiske mangvrene som fant sted i samarbeid med den ^(sovjet) russiske forbunds-fellen.

Jeg har også kunnet overbevise mig om at et betraktelig tall av sovjetoffiserer oppholder sig i Tsjekkoslovakiet - ikke bare til manøver - men til stadighet, i næste, organisert samarbeid med hæren. Dette er ~~ja~~ forøvrig i og for sig ikke noe særlig påfallende, for Sovjetunionen er jo forbundet med Tsjekkoslovakia og Frankrike.

I det britiske underhuset er det blitt bestridt at Sovjet holdt en militærmissjon i Tsjekkoslovakia, og at den stod i forbindelse med den tsjekkosllovakiske hæren. Det ble der ~~på~~ som svar på en forespørsel bare gjentatt en erklæring fra den tsjekkosllovakiske statsministeren, som ~~denne~~ nektet at det foregikk samarbeid mellom et større antall sovjetoffiserer og den tsjekkiske hæren. Hvis den britiske militærattasjeen i Praha hadde blitt spurt, så hadde han på sin side kunnet ~~beskrive~~ opplyse at statsministerens erklæring ikke var riktig.

Faktum er at Sovjetunionen med hele sin luftflåte for tiden rår over en hel del flyhavner på tsjekkosllovakisk grunn, og at det snart står ferdig en strategisk jernbanelinje for å føre sovjettropper gjennom Romania og Tsjekkoslovakia beinveie inn i hjertet av Europa. Dette burde ikke den amerikanske og den ~~den~~ engelske pressen fortie - slik som de gjør."

Videre skriver han at selv en overfladisk besøker som har reist gjennom Sovjetunionen - som han har gjort - må legge merke til at det er tegn ~~til~~ på feberaktige krigsforberedelser der.

Hvad kann grunnen være til at landet la sig etter en slik militærpolitikk?

En nærliggende forklaring har en i statens svake indre struktur fra begynnelsen: En stat hvor tsjekkerne skulde herske ved å undertrykke minoritetsnasjonene, som tilsammen ~~utgjorde~~ ^{utgjorde} ~~et stort~~ ^{nest-} folketall ~~en~~ ^{som} tsjekkerne. Den største minoriteten var slovakene, og det var vel også de som fra begynnelsen følte sig mest snytt. Uten deres medvirking ville den tsjekk0-slovakiske staten ikke være kommet istand, og de hadde ved Pittsburgavtalen i 1918 fått garantert av Masaryk og flere ledende tsjekkere at de skulle få sin egen forvaltning, sitt eget parlament og sine egne domstoler, og at slovakisk skulle være det offisielle sproget i Slovakia. Tsjekkerne har nokk forutsett at det skulle bli vanskeligheter, og har ^{derfor} sikret sig mektig støtte utenlands for å kunne hevde sig. At de i 1935 kastet sig i armene på Sovjetunionen, må vel skyldes ~~den~~ utenriksminister Benes's personlige innflytelse. Presidenten, Masaryk, var ideologisk imot kommunismen, Benes derimot for den. Men Masaryk var allerede en mann på 85 år da alliansen med Sovjet kom istand, mens Benes var betydelig yngre (*født 1886*).

Men tross denne mektige støtten røk tsjekkernes herredømme overende da den største minoriteten - sudettyskerne - slo i bordet. Og dette gikk for sig uten at Sovjetunionen gjorde grep til våpen; etter avtalen var den ikke forpliktet til å hjelpe med våpenmakt medmindre også Frankrike gjorde det. Det manglet ikke på lysten, men risikoen var for stor når ikke Frankrike gikk med.

Frankrikes interesser i Tsjekkoslovakia var blitt mindre siden Sovjetunionen hadde tatt dets plass som storebror for tsjekkerne. Og Frankrikes innflytelse var også skrumpet inn etterat Den lille ententen hadde snudd sig mer og mer fra det. Dessuten hadde Frankrike hendene fulle med indre anliggender, foruten at forholdet til Italia og Spania ga det nokk å tenke på. Dets interesser for Tsjekkoslovakia stod ikke i rimelig forhold til risikoen ved en krig - med mindre ~~Stor~~ England vilde gå med.

Det var altså England det stod på. Oberst Moravec hadde jo fortalt engelskmennene at hvis Tyskland tok Tsjekkoslovakia, så hadde det dermed nøkkelstillingen til Sueskanalen og India, derfor måtte det være i Englands interesse å forsvare Tsjekkoslovakia mot Tyskland. Nu var det imidlertid enkelte - bl. a. den amerikanske forfatteren Dennis - som hadde fortalt engelskmennene at det var Sovjet som hadde bukta og begge endene i Tsjekkoslovakia, og nu var problemet et annet enn det Moravec hadde stilt opp.

For England var problemet slik *høsten 1938:*

På den ene siden: Det er en mulighet for at Tyskland en gang får herredømmet over linjen Hamburg - Romania - Mosul - Persiske bukt og derved kann true Sueskanalen og India. Det er imidlertid ikke gjort bare i og med at Tsjekkoslovakia blir utslettet, og det spørsmålet som er fremme ^{behøver} ~~å~~ ^{å bety} ikke utslettelse av Tsjekkoslovakia.

På den andre siden: Nu er det Sovjetunionen som bestemmer over Tsjekkoslovakia militært, og den har også stor makt over utenrikspolitikken der. Det er da ikke så langt fra at Sovjet allerede nu har den nøkkelstillingen som ville være så farlig hvis Tyskland hadde den. Er den mindre farlig i ~~Russlands~~ Sovjets hender? - Det er problemet, - og det har mange sider:

Rusland hadde ^{helt} siden Peter den Store fulgt en klar linje som Storbritannias ^{motstand} ~~Stor~~. Linjen hadde vært midlertidig brutt under Napoleonskrigene og under verdenskrigen, men var tatt op igjen av Sovjetunionen - riktignok for en stor del kamuflert gjennom Komintern.

Sovjetunionen var ^{ved sin territoriale utstrekning,} allerede nu en fare for Sueskanalen ~~gjæ~~ og India. Den grenset umiddelbart til Romania, og Mosul og bunden av den Persiske bukta var innenfor brukbar flyveavstand fra sovjetområde. Men hvad som var viktigere: Det var bare en meget smal stripe av Afganistan som skilte Sovjet fra India - riktignok hørte stripen til de høieste fjellkjedene i verden, men det var da gangbart ~~AV~~, og det hadde før vært alvorlige forviklinger mellom de to imperiene der. Og situasjonen var ikke blitt bedre derved at Sovjetunionen ^{også} hadde makten i kinesisk Østturkestan, som har en ganske lang grense med India - riktignok også høifjell. Geografisk lå altså Sovjetunionen i 1938 farligere til for det britiske imperium enn Tyskland kunde ^{komme til å} gjøre sig ~~håp~~ ^{en} i overskuelig fremtid.

Men var det noen sannsynlighet for at Sovjet vilde utnytte disse geografiske mulighetene til å skade Storbritannia?

Det er flere ting som tyder på det:

I utkastet til den tredje femårsplanen forkynte Sovjet at en av hovedoppgavene for planen var å gjøre Sovjetorienterte (Taschkidistan, Turkmenistan, Usbekistan, Kasakstan og Kirgiserepublikken) til en selvstendig industriell basis - i

likhet med Jernstølen.

~~Et av de viktigste elementene i den tredje femårsplanen~~ *begynte*

1/1. 1938.

Hvor langt det er kommet med den industrielle basisen er lite

kjent enda, men også denne femårsplanen legger hovedvekten

på krigsindustrien. Og det er vel ingen tilfeldighet at

Sovjet i 1938 drev store veiarbeider i Baschkiristan i retning

mot den indiske grensen. England kann nokk ~~ha~~ ha grunn til

(AK 17/7 37)

å spørre hvem disse forberedelsene er rettet mot.

Også i selve India hadde det lenge vært alvorlige sympto-

mer. I 1928 og 29 var det store uroligheter der, bl. a.

i Bombay og Kalkutta, og det viste sig at Komintern stod bak.

Omsider ble kommunistpartiet forbudt i India (7. aug. 1934),

men det virket videre - tildels skjult i andre partier.

+) Turkestan ble i 1925 delt i 2 "nasjonale" republikker:

Turkmenistan og Usbekistan. I 1929 ble Taschkidistan

skilt ut fra Usbekistan. Disse tre landene var "selv-

stendige" republikker. Videre ble det noen "autonome"

republikker og gebeter: Kasakstan, Kirgisistan, Karakal-

pakistan. -

Vicekongen, lord Willingdon, så sig allerede i 1935 nødt til å skrive i en beretning til den britiske regjeringen bl. a.: "Kommunisme i India tilstår åpent at dens mål er snarest mulig å fremkalle en våldsom revolusjon gjennom åpen oppstand. På grunn av de illegale arbeidsmetodene forstår ikke folk i England hvor farlig denne bevegelsen er. Jeg er overbevist om at her ligger det en meget alvorlig fare for freden i landet."

Kommunistpropagandaen i India slår på nasjonale strenger. Målet er frigjøring fra engelskmennenes heeredømme. Propagandaen har fått godt fotfeste i den indiske "nasjonalkongressen", som vesentlig består av intellektuelle indere, og dens egentlige leder er Mahatma Gandhi. Vicekongen sa om ham i en redegjørelse i slutten av 1936: "Gandhi øser ideene sine fra Moskva." Nu er ikke Gandhi offisiell fører lenger men ledelsen av alle viktigere saker i nasjonalkongressen ligger fremdeles i hans hånd.

Gandhis etterfølger, Pandit Nehru, har helt og fullt overtatt hans tankegang - men er mere ytterliggående. I et møte i Bombay i 1937 ga han til kjenne det standpunktet, at idag hadde en stat bare valget mellom fascisme og kommunisme. Han - Nehru - foretrakk kommunismen, og den retningen har for tiden flertall i kongresspartiet.

Den bolsjevikkvenlige holdningen i kongresspartiet kommer ikke minst av Sovjets "Kulturpropaganda". Sovjet har i

flere år holdt friplasser for indiske studenter ved høiskolene i Moskva, Leningrad, Tiflis og Taschkent. Ved siden av fagkunnskaper er studentene blitt utstyrt med "verdensanskuelse" som de senere skulle gjøre fruktbar blant "folkets brede lag" i India - og det har de øiensynlig gjort. Sir Henry Craig, medlem av den indiske regjeringen, opplyste i et foredrag i Bombay i 1936 at det hvert år kom 40 - 60 slike utdannede studenter tilbake til India.

I samme retning virker også "Instituttet for orientalske sprog" i Taschkent. Der blir det utdannet svært mange mongoler, men også endel indere. Ved siden av de filologiske studiene må de også avlegge prøver for et militært idrettsmerke; ^{det er} slike merker ~~er~~ for "Woroschiloffryttere", "Woroschiloffskytttere", "fallskjermkytttere o.s.v. -

Alle disse tingene har virket sammen slik at det britiske herredømmet i India fremdeles ligger under tilsvarende streiker og uroligheter som i den tiden kommunistpartiet var lovlig. Det kann være nokk å minne om den store hungersnøen på 700 miles i juli - august 1936, en rekke store streiker i 1938 foruten opstander og grenseuroligheter i den nordvestlige delen av landet. Storbritannia sporer Moskvas finger bak alt dette.

Ut fra disse iaktagelsene er det forklarlig at Storbritannia ikke hadde interesse av å gå i krig for å hjelpe Sovjetunionen til å beholde taket på Tsjekkoslovakia - det landet som angivelig var nøkkelstillingen til India. Avgjørelsen i München høsten 1938 var utvilsomt en styrkelse for det britiske imperiet, men den styrket samtidig Tyskland, og det var ikke tilpass for England. For engelskmennene er det nå å veie mot hverandre hensynet til imperiet og hensynet til England. Det samarbeidet som Storbritannia ^{senere} ~~har~~ innledet med Sovjetunionen, tyder på at interessene i Europa holder på å fordunkle interessen for India - som er så langt borte. Det ser ut som engelskmennene ikke er istand til å underordne Englands umiddelbare interesser under det britiske imperiums interesser, og det kan komme til å koste dem India før de aner det, for Sovjet på sin side arbeider målbevisst etter utenrikspolitiske linjer som det har fulgt mer eller mindre åpenlyst i mange tiår, og det arbeider med mange midler som engelskmennene ikke er istand til å se. -

O. Five